

REPORTAGE

Acteurs in vol ornaat voor de musical Bokkenrijders (met links Buddy Vedder).

BERUCHE SCHURKEN HERLEVEN IN GROTE SPEKTAKEL

DE BENDE VAN DI

Met de spektakelmusical 'Bokkenrijders' in stadion De Geusselt maken Toneelgroep Maastricht en regisseur Servé Hermans hun grootste en meest ambitieuze voorstelling ooit. Het stuk grijpt terug op de bende vrijbuiters die in de 18e eeuw de provincie onveilig maakte – volgens de legende zouden zij zelfs op bokken door de lucht vliegen. Mede dankzij de Efteling-attractie Villa Volta leeft de mythe na twee eeuwen voort.

door Robbert Blokland

An het begin van de voorstelling verliest de Limburgse moeder Anna (Suzan Seegers) haar dochter als gevolg van de hongersnood die heerst. Het is eind 18^e eeuw, het zuiden van Nederland werd getroffen door armoede nadat de oogst jaren achtereen was mislukt. Anna neemt zich voor alles in het werk te stellen om haar andere twee dochters in leven te houden en sluit zich aan bij de bokkenrijders, een Robin Hood-achtige roversbende.

„Het personage Anna heeft niet bestaan, maar haar verhaal staat symbool voor de situatie van heel veel Limburgers in die tijd”, legt regisseur Servé Hermans uit. „In de loop der decennia zijn de samenstelling en de modus operandi van de bokkenrijders veranderd. Later maakte de groep zich steeds vaker schuldig aan gewelddadige plunderingen. Maar in beginsel waren de motie-

ven van de bende heel goed te begrijpen: mensen bestalen de rijken om te overleven.”

In de musical wordt Anna omgeven door een aantal figuren die wél echt hebben bestaan, zoals Joseph Kirchoffs (Milan van Waardenburg), een lid van de bokkenrijders die buiten zijn schaduwbestaan werkzaam was als arts. „We hebben verhalen die we kennen in de voorstelling samengevoegd. Maar we hebben voordat we gingen schrijven uitgebreid onderzoek gedaan naar het reilen en zeilen van de bende. Het fundament van het stuk is historisch correct en onderbouwd.”

VERSPLINTERD

Overigens is in de Limburgse archieven heel veel te vinden over de bokkenrijders, beklemtoont de theatermaker. „Omdat het bestuur in die periode erg versplinterd was, konden burgemeesters en openbaar aanklagers nauwelijks grip krijgen op de bende”, legt Hermans uit. „Wie werd gearresteerd, mocht pas worden veroordeeld als er een bekentenis was afgelegd. Zowel de martelingen als de terechtstellingen waren gruwelijk en zijn in de archieven uitgebreid beschreven.”

Artwork van actrice Suzan Seegers in vol ornaat in de voorstelling Bokkenrijders.

FOTO'S BJORN FRINS/
TONEELGROEP MAASTRICHT

REGIO SCOORT IN HET THEATER

De musical *Bokkenrijders* past in een rijke traditie van Toneelgroep Maastricht, dat al meer dan tien jaar voorstellingen maakt over de geschiedenis van de regio. „Ieder toneelstuk heeft zijn eigen specifieke decor”, legt Servé Hermans uit. „De stukken van Shakespeare spelen zich vaak af aan het Britse hof, Tsjechov situeert zijn verhalen op het Russische platteland. Waarom zouden wij geen verhalen vertellen die zich afspelen op de grond waarop wij dagelijks lopen? Limburg kan óók het decor zijn van grootse vertellingen vol grote thema's. Nederland heeft méér te vertellen dan wat er in de Randstad allemaal gebeurt.”

Het gezelschap en Hermans hebben de afgelopen twaalf jaar flink ingezet op grootse stukken die zich afspelen in Limburg of die belangrijke stukken geschiedenis uitlichten. „Zo ging *Het was zondag in het zuiden* over de grote overstromingen en ging *Het geluk van Limburg* over de geschiedenis van de mijnbouw”, legt de regisseur uit.

Het publiek blijkt deze aanpak enorm te waarderen. „Bezoekers herkennen zich in de verhalen en kunnen zich identificeren met de context die we schetsen. Huub Stapel, die in de regio is geboren, speelde in *Het geluk van Limburg* een wat stugge Limburger die nooit ingrijpt als hem van alles overkomt. Dat was een karaktertrekje waar veel Limburgers zich heel erg in herkennen. Maar het was vooral het verhaal en de geschiedenis van de regio die op veel bijval kon rekenen.”

ELMUSICAL IN STADION MAASTRICHT

E BOKKENRIJDERS

De schout trad ook steeds harder op, uit frustratie over de ongreepbaarheid van de bende: „Het liep helemaal uit de klauwen. Er is bijvoorbeeld documentatie dat voor het stelen van één brood vijftig mensen werden veroordeeld.”

Toneelgroep Maastricht werkt voor de megaproductie – er staan in totaal 160 mensen op het podium, er wordt gebruik gemaakt van honderden drones en echte paarden – samen met Peter Noten, die al jarenlang spektakelstukken schrijft en enceneert in de provincie voor onder meer 't Mestreechs Volleks Tejater.

Hij verdiepte zich jarenlang in de mythevorming rond de bokkenrijders, die door de adel en de kerk werden afgeschilderd als bovennatuurlijke wezens. „Adel en kerk probeerden de Robin Hood-status te ondermijnen door de overvallers te demoniseren en onder meer het nepnieuws te verspreiden dat ze met de duivel samenwerkten”, vertelt hij.

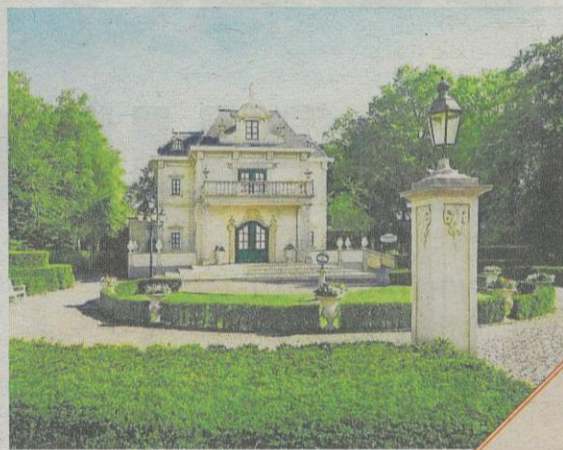
„De overvallen leken wel overal tegelijkertijd te zijn – dus het klonk veel mensen heel logisch in de oren dat ze zich door de lucht verplaatsten! Het waren fantastische details die gretig werden overgenomen en doorverteld.”

Die verhalen zorgden er ook voor dat de legende buiten Limburg voortleefde. „Het verhaal

De Efteling-attractie Villa Volta heeft bijgedragen aan de populariteit van de bokkenrijders.

FOTO'S DE EFTELING

Villa Volta, het ronddraaiende Efteling-huis van de bokkenrijdershoofdman.

van de bokkenrijders behoort tot de ziel van Limburg”, stelt Noten. „Maar het fenomeen reikt verder dan alleen onze provincie. Daar hebben onder meer de KRO-jeugdserie uit de jaren negentig, het Suske en Wiske-album over de bokkenrijders en de Efteling-attractie Villa Volta erg aan bijgedragen.”

De bijzondere ride is sinds de opening in 1996 een van de populairste attracties van het beroemde pretpark in Kaatsheuvel. Vele miljoenen bezoekers leerden op deze manier in grote lijnen de geschiedenis van de bokkenrijders kennen. Het verhaal van Villa Volta

draait om het herenhuis van (fictieve) bokkenrijdershoofdman Hugo van den Loonsche Duynen, dat door al het leed dat hij heeft aangericht vervloekt is en nooit meer zal stilstaan.

DRAAIEND HUIS

„Ontwerper Ton van de Ven, die in 2015 is overleden, had een bepaald attractietype in gedachten waarbij hij een verhaal zocht”, vertelt Efteling-woordvoerder Kim Koppelmans. „Het betrof een draaiend huis, waarbij de bezoekers gedesorienteerd raken en niet meer weten wat boven of onder is. In de Efteling vertellen we altijd verhalen, ook bij de grote attracties.”

Van de Ven was als geboren Brabander opgegroeid met de legende van de bokkenrijders. „Dit bleek een heel goed thema waarmee hij de attractie vorm kon geven. De vloek van het

ronddraaiende huis kan in onze vertelling alleen worden opgeheven als er een bezoeker komt die het reine geweten van een pasgeboren kind heeft.”

Pretparkjournalist Wessel Wit van de website Loopings.nl bevestigt de iconische status van de attractie. „Villa Volta is al dertig jaar oud”, legt hij uit. „Zeker naar de huidige maatstaven is het eigenlijk best saai wat je als bezoeker overkomt. Maar juist door dat verhaal van die bokkenrijders, heeft de attractie zich toch in het collectieve geheugen genesteld. Vrijwel iedereen in Nederland kan de monoloog over het vervloekte huis, die je bij aanvang hoort, letterlijk meepraten.”

De tekst werd ingesproken door acteur Jules Croiset. „Veel mensen denken nu bij het horen van de term 'bokkenrijders' meteen aan de Efteling en niet meer aan de historische bende.”

De makers van de nieuwe spektakelmusical beklemtonen dat zij vooral de menselijke kant van de bokkenrijders willen uitlichten. „Roven en stelen is natuurlijk moreel verwerpelijk”, erkent coregisseur Peter Noten.

„Maar breekt nood geen wet als je kinderen letterlijk sterven van de honger? In heel

Europa klonken in die tijd geluiden voor vrijheid, gelijkheid en broederschap. Dat voedde ook de rebellie tegen het oude hiërarchische systeem waarin kerk en adel het volk onder de duim hield.”

In de loop van de negentiende eeuw veranderde het karakter van de bokkenrijders aanzienlijk, voegt Noten er wel aan toe. „De bendes werden steeds professioneler en gewelddadiger”, vertelt hij. „De bokkenrijders radicaliseerden. In die periode waren de vrouwen in de bende inmiddels ook uit beeld verdwenen – de bende bestond alleen nog maar uit mannen. Het hele basisidee van rovers die uit honger moesten stelen, maakte toen geen deel meer uit van het verhaal. Dat is ook niet de periode die in onze voorstelling aan bod komt.”

Legende behoort tot de ziel van Limburg

Martelingen en terechtstellingen waren gruwelijk